

EPR gaat ondergronds

Ontdekking van EPR-nesten in de grond, maar geen reden tot paniek

Entomologe Silvia Hellingman onthult dat EPR-rupsen niet alleen hun typische nesten in bomen maken, maar zich ook kunnen ingraven in de grond om zich te verpoppen. Dit verklaart waarom er EPR-nesten ineens kunnen verdwijnen of terugkeren van weggeweest. Henry Kuppen, die wat grondnesten uitgroef voor nader onderzoek, wil eventuele paniek wel in de kiem smoren: "Deze nesten hebben waarschijnlijk een minimale schadelijke invloed."

Auteur: Karlijn Raats

In Meppel deed zich vorig jaar iets vreemds voor: Hellingman had een boom met een EPR-nest aangemerkt. De dag erop rapporteerden boombeheerders echter dat het nest was verdwenen.

"Let bij grasmaaien op lage nesten en rondslingerende brandharen"

Toen Hellingman langsging, waren er echter wél eikenprocessierupsen. Ze vermoedde dat de boombeheerders niet goed hadden gekeken, tot dat bij een tweede bezoek de rupsen inderdaad weer waren verdwenen!

"Toen ik de omgeving verder onderzocht, zag ik wat verpoppingsvelletjes op de zandgrond onder de boom liggen. Op die plek groef ik wat in de grond. Toen stuitte ik vlak onder de grond op het spinsel van een EPR-nest! Al snel zag ik op zo'n

EPR-cocons op 1 tot 2 centimeter diep in de grond

Joke Fransen, voorzitter expertgroep EPR bij de PD

Bioloog Arnold van Vliet

“Er moet een onderzoeksfonds komen voor EPR”

1 tot 2 centimeter diepte de verpoppende rupsen bij elkaar liggen. Later vond ik ook uitwerpselen van de rupsen in de grond.”

‘Verdwenen nesten’

De gevonden nesten zaten tot zo'n 5 centimeter diep in de grond zitten en waren alleen herkenbaar door stukjes vervellingshuid of nestspinsel die boven het gras uitstaken of erop lagen. Hellingman vond eerder al EPR-nesten in vogelhuisjes, in een muizenhol en in de lege spechtholen. Maar het is een nieuwe ontdekking dat de rupsen zich kunnen ingraven. Er waren in Europa al eerdere meldingen van eikenprocessierupsen of van EPR-nesten in de grond, zelfs daterend van 1968 (Hongarije) maar daar werd geen verder onderzoek aan verbonden of het werd niet opgepikt, kennelijk ook niet door de Plantenziektkundige Dienst.

Waarom eigenlijk niet? Joke Fransen, voorzitter expertgroep eikenprocessierups bij de PD: “Wij doen op dit moment geen onderzoek naar eikenprocessierups, daar is geen geld voor. We hebben daardoor geen mensen in het veld die de EPR monitoren. We zijn wel een aanspreekpunt en zorgen voor het bundelen van de kennis over EPR.”

Inmiddels zijn aan de hand van de ontdekking van de enkele grondnesten in Nederland ook in

andere Europese landen wat ‘verdwenen nesten’ teruggevonden.

Er zijn twee soorten eikenprocessierupsen. Het vermoeden bestaat dat slechts één van beide soorten zich kan ingraven, zover bekend, maar hier is ook nooit onderzoek naar gedaan. Ook is het de vraag waarom de rupsen zich precies ingraven.

Van de dennenprocessierups was al bekend dat hij ondergronds verpopte

“Ik trof de grondnesten aan op plaatsen met veel zon en veel wind. Ook lagen er nesten in de grond onder kleine, smalle eikjes. In Duitsland vond een collega-entomoloog bodemnesten onder een boom die volledig ontbladerd was. In dat geval denk ik dat de rupsen de grond in zijn gedoken om de zon, predatoren, enzovoorts, te ontlopen”, aldus Hellingman.

EPR-bestrijding moeilijker?

Om dit precies te kunnen vaststellen is onderzoek nodig. Hellingman wil het ministerie van Volksgezondheid aansporen tot het vrijmaken van geld voor dit onderzoek, aangezien de EPR-brandharen nog steeds op veel plekken voor overlast zorgen. Van de dennenprocessierups (*Thaumetopoea pytiocampa*), die momenteel nog niet in ons land voorkomt, is bekend dat deze zich in zeer warme omstandigheden in de grond

graven voor de verpopping, omdat daar de temperatuur aangenaam koeler voor ze is. Dat is bij de EPR nog niet eerder vastgesteld. De grondnesten maken de beheersing van EPR wellicht nog moeilijker dan het al is, want grondnesten zijn moeilijker te vinden dan nesten aan stammen en takken. Tot nu toe worden alleen de nesten in de boom opgemerkt en zo mogelijk verwijderd. De grondnesten blijven zitten en vanuit die nesten vliegen de vlinders weer uit om te paren en eitjes te leggen. Zo kan het zijn dat de populatie zich in een gebied weer snel herstelt ondanks de EPR-bestrijding in de boom.

Arnold van Vliet, aanstuurder van vrijwillige waarnemers bij de Natuurkalender en werkzaam bij de Wageningen Universiteit, ziet de EPR-bestrijding daardoor somber in: “Nu is het al moeilijk om zoveel mogelijk nesten op te sporen en te verwijderen, laat staan wanneer ze half of helemaal onder de grond zitten, overdekt met gras. Dat is specialistisch werk en gaat de meeste vrijwillige EPR-waarnemers of groenbeheerders boven de pet. Door deze nesten blijft de EPR-populatie zich aansterken. We moeten toch zoveel mogelijk bodemnesten zien op te sporen en ze vastleggen om een beeld te krijgen van de verspreiding. Want dan hebben we een reëel idee van hoeveel vlinders er het jaar erop gaan uitvliegen.”

Grondnesten verklaren waarom EPR-nesten ineens ‘verdwenen’

Boomverzorgers Henry Kuppen

Entomologe Silvia Hellingman

Geen zorgen

Zelfstandig arts Henk Jans, voorheen werkzaam bij de GGD, doet nu onderzoek met de Radboud Universiteit naar de verspreiding van brandharen tijdens verschillende bestrijdingsmethodes. Hij

heeft zelf gelukkig nooit gezondheidsklachten gezien door brandharen in de grond of in het gras, en maakt zich minder zorgen. De haren zitten natuurlijk onder de grond, waardoor ze niet door de lucht getransporteerd kunnen worden in

Uitgegraven grondnest. Rechts onderin de hoek een uitgekomen rups.

onze ogen of tegen onze huid. "Men moet echter wel oppassen met het rooien van bomen en met het aan de slag gaan van de grond daarna, want dan kunnen de haren vrijkomen. De haren blijven namelijk zo'n zes jaar schadelijk voor de gezondheid. Maar het grootste probleem van bodemnesten is dat hierdoor de EPR-populatie zich makkelijk kan vermeerderen ondanks felle bestrijding."

"We zullen een minimaal aantal grondnesten vinden"

Henry Kuppen maakt zich vooralsnog niet teveel zorgen over de grondnesten: "Natuurlijk moet men met maaien van gras rond de boom letten op lage nesten en rondslingerende brandharen. Maar ik voorspel dat we een minimaal aantal grondnesten zullen vinden en dat deze nesten nauwelijks invloed zullen hebben op werkzaamheden of extra schadelijke gevolgen voor de volksgezondheid met zich meebrengen. De grondnesten die ik vond, bevonden zich namelijk in vrij specifieke bodemomstandigheden: in mulle grond, waarin de rupsen zich makkelijk naar beneden konden bewegen. Ik ben ze in verdichte straatgrond niet tegengekomen. De nesten die ik heb gevonden waren ook makkelijk te herkennen aan verpoppingscocons en flink wat spinsel. Maar hierbij moet ik aantekenen dat de nesten half bovengronds waren, en niet geheel ondergronds."

Grondnesten vinden gaat niet-gespecialiseerde vrijwilligers boven de pet

Ook Joke Franssen van de PD ziet nog geen beren op de weg. Ze denkt ook dat er maar weinig grondnesten zijn, in vergelijking met het aantal nesten op takken en aan stammen en dat de beheersing van de EPR-populatie niet veel moeilijker zal worden. Wel maakt zij zich, in navolging van entomologe Silvia Hellingman, hard voor onderzoek: "Ik zou graag een fonds zien waarin partijen zoals LNV, gemeentes en provincies geld doen voor onderzoek naar deze grondnesten. Ik ben nu bezig om te kijken of we zo'n fonds kunnen oprichten."